

VISUL AMERICAN DESPRE DEMOCRAȚIE

Prof. univ. dr., Adrian Gorun¹

Abstract *Despre America – lider mondial – s-a scris enorm, îndeosebi în ultimii 70 de ani. Între uimirea lui A. de Tocqueville² și recenta analiză a americanismului, întreprinsă de Paul Starobin³ campează mii de lucrări (articole, studii, cercetări comparatiste, monografii, cărți de anvergură), fiecare reprezentând contribuții la un tezaur ideatic ce-și pune amprente asupra generațiilor ultimului secol. Nimic de neglijat, excepție contraexemplul prezentat mai sus. Și întreprinderile prin care se dă frâu liber descrierilor prin care America ar concentra visul unei existenței cvasigenerale, ca și descrierile (de loc puține) orientate îndeosebi spre surprinderea fenomenelor negative și nicidecum marginale cu care se confruntă America au importanța lor. Atât pentru deslușirea unor „taine” legate de misterul Americii, cât și pentru înțelegerea resorturilor creșterii și descreșterii Americii ca putere mondială. Lucrarea de față își propune să exploreze democrația americană, așa cu a fost ea înțeleasă de părinții fondatori și modul în care se prezintă ea în zilele noastre.*

Cuvinte cheie: *democrației, visul american, liberalism, Declarația de Independență*

Apariția și dezvoltarea oricărei civilizații reprezintă, potențial, un teren fertil pentru abordări realiste, dar și pentru introducerea unor speculații ipotetice prin care indicativul este substituit prin condițional-optativ. Istoricii conștientizează diferențele majore dintre derularea în fapt a evenimentelor și dezideratele exprimate prin judecăți normative și post-factum, repudiind scenariile ipotetice, întemeiate pe „dacă”. Nici nașterea națiunii americane și afirmarea civilizației ei n-au fost și nu sunt exceptate de derapajele către imaginar. În *Sfârșitul secolului american și noile puteri mondiale*, Paul Starobin enumeră o serie de situații ipotetice favorabile S.U.A., care le-au

THE AMERICAN DREAM ON DEMOCRACY

Prof. Ph D, Adrian Gorun

Abstract *The scholars have written a lot about the world leader – USA- especially in the last 70 years. Between A. de Tocqueville's amazement and Paul Starobin recent analysis of Americanism many studies (articles, studies, monographs, ample books) have been written, each of them representing contributions to an idea thesaurus that put an imprint on the last century's generations. All of them are worth being taken into consideration. The studies enable free descriptions where the American dream is focused on negative phenomena, yet nonetheless important. They are important for both decoding some secrets connected with the mystery of USA and for grasping the increase and decrease of USA as a market leader. The present paper intends to explore the American democracy as it was understood by its founding fathers and the way it is nowadays.*

Key-words: *democracy, American dream, liberalism, Declaration of Independence*

The emergence and development of any civilization potentially represents a fertile ground for realistic approaches and also for introducing hypothetical speculations through which the indicative is replaced by conditional. Historians are aware of major differences in factual unfolding of events and the desiderata expressed by normative and post-factum judgements, repudiating the hypothetical scenarios founded on “what if”. Not even the rise of American nation and the emergence of American civilization are an exception from the imaginary sideslip. In *The End of American Century and the New World Powers*, Paul Starobin enumerates a range of hypothetical situations in favour of USA, which launched them towards

¹ Președintele Senatului Universității "Constantin Brâncuși" din Tg-Jiu

² Vezi A. de Tocqueville, *De la démocratie en Amérique*, Gallimard, 1961

³ Este vorba de autorul cărții *Sfârșitul secolului american și noile puteri mondiale*, Editura Litera, 2011

propulsat spre poziția de dominație globală. Astfel, în deschiderea Părții întâi, sub titlul *Drumul spre culme*, P. Starobin consemnează: „Una din realitățile fundamentale ale Lumii Noi a fost contactul mortal dintre colonizatorii din Europa și populația de amerindieni. Cea mai mare amenințare nu a constat, însă, în armele de foc ale coloniștilor, deși și acestea reprezentau un pericol, ci în microbi precum variola, gripa și pojarul, pe care i-au adus în Virginia, în secolul al XVII-lea, și în fața cărora indienii nu aveau imunitate. Civilizația americană ar fi avut un cu totul alt caracter dacă *indienii* s-ar fi dovedit mai rezistenți în fața europenilor nou-sosiți. Sau dacă misionarii iezuiți din Franța, în locul puritanilor din Insulele Britanice, ar fi fost cei care și-ar fi stabilit un avanpost pe teritoriul ce avea să constituie ulterior Noua Anglie”⁴.

Sunt interesante asemenea situații ipotetice create, însă, luând forma unor scenarii posibile, suferă de două ori de inconsistență.

O primă inconsistență izvorăște din însăși imanența științei istorice care, exprimată în cel mai simplu mod cu putință, nu răspunde la întrebări de tipul: cum ar fi fost dacă?, cum ar fi fost dezirabil să se întâmple?, ci la întrebarea cum a fost? Apoi, inconsistența se originează în însăși incertitudinea pe care o incumbă orice demers ipotetic, posibilitățile implicând inevitabil grade de probabilitate și, prin urmare, o multiplicare a scenariilor posibile. Adică, o situație ipotetică nu poate conduce invariabil spre concluzii unice, indubitabile.

Tocmai de aceea, spre a explica *visul american* este nevoie să apelăm la istoria reală și nu la o istorie imaginară.

Statele Unite au fost întemeiate în secolul al XVIII-lea, secol foarte agitat în Anglia, când cele treisprezece colonii britanice au fost lăsate în voia sorții, guvernul britanic având multe probleme de rezolvat în insulă. Deși aveau

the position of global domination. Accordingly, in the beginning of Part I, *The Way to the Zenith*, P. Starobin writes down: “One of the fundamental realities of the New World was the deadly contact between European colonizers and the Amerindians. The greatest threat was not, in fact, the colonizers’ fire guns, though they were a real danger, but the microbes as smallpox, influenza or measles brought by Europeans in Virginia in 17th century and in front of which the Indians did not have any immunity. The American civilization would have been totally different if the Indians had been more resistant in the face of the newly-come Europeans; or if the Jesuit missionaries in France, instead of puritans in British Islands were the one who established their avant-posts on the territory which was to become lately New England”.

Such hypothetical situations are interesting to examine, nonetheless, as possible scenarios they are twice inconsistent. One arises from the immanence of historical science itself which put in simple words, does not answer the questions like for instance: What if? What would have been the most desirable way for the events to occur? Yet the real question is: How did it happen? The inconsistency lies in the uncertainty aroused by any hypothetical approach, the possibilities involving degrees of probabilities and consequently multifarious possible scenarios. Namely, a hypothetical situation cannot invariably lead to unique and undoubted conclusions.

This is precisely the reason why which we should resort to real history, not to an imaginary history for explaining the *American dream*. The United States were set up in 18th century, a tormented century for England when the 13 British Colonies were left to chance, with the many issues that the British government had to solve. Though they had governors named by the

⁴Paul Starobin, *Sfârșitul secolului american și noile puteri mondiale*, Editura Litera, București, 2011, p. 29

guvernatori numiți de Coroană, coloniile aveau legi și taxe proprii. Era normal, deci, ca ei, coloniștii, să revendice drepturi egale cu cele ale englezilor, că este de la sine înțeles că-și pot exercita dreptul constituțional de autoguvernare, prin reprezentanții aleși.

În anul 1763, la sfârșitul unui război de șapte ani, apare un conflict între coloniști și guvernarea britanică: guvernul a stabilit majorări de taxe pentru coloniști, coloniștii opunându-se, invocând încălcarea drepturilor lor de către englezi și nelegitimitatea hotărârilor unui Parlament asupra populației din colonii, atâta vreme cât această populație nu este reprezentată în Parlamentul britanic. De altfel, invitația britanicilor a fost considerată de coloniști un atentat la dreptul de proprietate. Răspunsul Parlamentului prin care se invoca o reprezentare *virtuală* a tuturor englezilor în puterea legislativă, a fost respins de coloniști în numele reprezentării *reale*.

Acestea sunt premisele reale ale revoltei armate din 1775, revoltă care la debuturi are doar caracter revendicativ – se recunoștea autoritatea Coroanei, dar se invoca dobândirea drepturilor – însă, pe parcurs, se transformă în luptă pentru independență.

Starea de spirit a coloniștilor se alimentează și din argumentele expuse de Thomas Paine în pamfletul *Bunul simț* (publicat în februarie 1776), pamflet întemeiat pe argumente asemănătoare celor formulate de J. Locke în *Al doilea tratat*, însă exprimate mult mai tranșant de Paine. Guvernământul, *un rău necesar*, are menirea de a asigura respectarea drepturilor, dar el exercită constrângeri asupra oamenilor, *controlând* viețile lor particulare. Menirea guvernământului este aceea de a apăra individul, de a-i proteja drepturile naturale; dacă el se întoarce împotriva individului, supunerea nu mai este legitimă, iar guvernământul nu mai reprezintă un rău necesar, ci unul *intolerabil*.

Nesupunerea este justificată atunci când

royalty, the Colonies had laws and taxes of their own. So it was as natural for the colonists to require equal rights with the English population, that it went without saying they had the constitutional right to self-governing through elected representatives. In 1763, at the end of seven-year war, a conflict arouses between the colonists and the British governing: the government established increased taxes for the colonists; the colonists opposed invoking infringement of law by the English and illegitimacy of a Parliament's decisions upon colonist population, as long as this population had no representation in the British Parliament. As a matter of fact, the British invitation was considered infringement of property law by the colonists. The Parliament's answer, invoking *virtual* representation of all English people to legislative power was declined by the colonists on behalf of *real* representation.

These are the real premises of army revolt in 1775, a rebellion which in the first place had only a demanding character – they recognized the Royal authority, still they invoked gaining of rights – yet, in time the rebellion becomes a fight for independence.

The colonists' mood was nourished also by the arguments exposed by Thomas Paine in the pamphlet *Good Sense* (published in February 1776); the pamphlet was based on arguments similar to those stated by J. Locke in *The Second Treaty*, nevertheless the arguments were much more trenchant expressed by Paine. Governing, *a necessary evil* was meant to ensure enforcement of law; still it exercises constraints upon people by controlling their private lives. The government is meant to defend the individual, to protect its natural rights; in case it rises against the individual, obedience is not legitimate anymore and the government does not represent a necessary evil, but an *undesirable* one. Disobedience is justified when the government abandoned its meaning and the actions to replace

guvernământul și-a abandonat menirea, iar acțiunile de înlocuire a guvernământului intolerabil cu altul, care să protejeze cetățenii, sunt legitime.

În viziunea lui Paine, aceasta fiind situația coloniilor, se impunea ruperea legăturilor cu Marea Britanie și întemeierea unui stat independent. Acest stat trebuie să fie o republică (monarhia era considerată incomparabilă cu libertatea individuală), cu un guvernământ care să reprezinte coloniile. Iar forma republicană de guvernământ era compatibilă cu dorința de autoguvernare.

La 2 iulie 1776, la șase luni după publicarea *Bunului simț*, Congresul continental declara: „Aceste colonii Unite sunt și trebuie să fie de drept state libere și independente, iar două zile mai târziu, Congresul a adoptat *Declarația de independență*, document redactat în principal de Thomas Jefferson. Argumentele *Declarației*, ca de altfel și unele formulări, sunt asemănătoare celor expuse de J. Locke în *Al doilea tratat*. Astfel sunt considerate anumite *adevăruri* ca fiind *evidente de la sine*, așa cum sunt cele referitoare la *egalitatea dintre toți oamenii, înzestrarea lor de către Creator cu drepturi inalienabile* precum Viața, Libertatea și căutarea Fericii, instituirea *Guvernămintelor între oameni* pentru a asigura exercitarea acestor drepturi, *legitimarea puterii în consimțământul guvernaților și legitimitatea înlocuirii Guvernămintelor care încalcă scopul pentru care au fost instituite* etc.

După acest preambul, *Declarația* prezintă revendicările ce se constituie în dovezi ale transformării guvernământului britanic în *distrugător al scopurile* pentru care a fost instituit, ceea ce asigură dreptul legitim pentru coloniști „să-l transforme și să-l abolească, să instituie un nou guvernământ”.

În *Declarația de Independență* sunt conturate idei susținute de Locke, Paine, Jefferson, ceea ce-i face pe T. Ball și R. Dagger

the government with a new one meant to protect its citizens are legitimate.

In Paine’s vision, given the colonies’ situation, breaking the bonds with Great Britain was required and setting up an independent state. This state had to be a republic (monarchy was considered incompatible with individual freedom) with a government to represent the colonies; the republican form of government was compatible with the desire of self-governing.

On 2 July 1776, six months after the publication of *Good Sense*, the Continental Congress declared: “These United Colonies are and had to be free and independent states of law”; two days later, the Congress adopted *Declaration of Independence*, a document edited by Thomas Jefferson. The arguments stated in the *Declaration* and other phrases bear resemblances with those exposed by John Locke in *Second Treaty*. Thus, some truths are considered to go without saying as those referring to *equality between all the people, their endowment by God with indefeasible rights* such as life, freedom and seeking for happiness; *setting governments among people* to ensure exercising these rights, *legitimacy of power with the consensus of governing people* and *the legitimacy to replace the government that break the aim for which they were set up* etc. After this preamble, the Declaration presented the claims constituted as proofs of transforming the British government in a destroyer of the aims for which it was set up, ensuring the legitimate right for the colonists to “transform it and abolish it and to set up a new government”.

Declaration of Independence outlines ideas asserted by Locke, Paine, Jefferson which makes T. Ball and R. Dagger to undertake an analysis of maximum synthesis and word extremely interesting conclusions: “Two characteristics of these ideas are worth a special attention. The first is that <<all the people are created equal...>>. This vindication caused certain

să întreprindă o analiză de sinteză maximă și să formuleze concluzii deosebit de interesante: „Două caracteristici ale acestor idei merită o atenție specială. Prima este că «toți oamenii sunt creați egali...». Această revendicare a cauzat o oarecare încurcătură când Declarația a fost publicată, pentru că o parte a coloniștilor «patrioții» dar și «torry» au remarcat că era ipocrit pentru o țară sclavagistă să proclame egalitate tuturor oamenilor. De fapt, Jefferson, el însuși un deținător de sclavi, a realizat un atac vehement contra sclaviei în proiectul inițial al Declarației. Acesta a fost eliminat de alți membri ai Congresului, totuși ideea că toți oamenii au fost creați egali a rămas.

O a doua trăsătură a *Declarației* care merită o atenție specială este aceea că apără drepturile și libertățile indivizilor împotriva guvernului. Din nou apare o idee tipică primilor liberali, care vedeau în guvernare o amenințare continuă la adresa libertății individuale. Această preocupare poate indica o influență a republicanismului clasic cu avertizarea lui constantă asupra pericolului corupției. Într-adevăr, tradiția republicană și cea liberală erau atât de strâns îmbinate în acest punct, încât este greu de făcut o distincție între ele. Dar existau diferențe de accentuare a problemei. Republicanii erau îngrijorați atât de coruperea oamenilor, cât și de coruperea guvernului, în timp ce primii liberali erau îngrijorați aproape în exclusivitate de abuzul de putere al guvernului. Libertatea, așa cum o vedeau republicanii, era în general o chestiune de autoafirmare a fiecăruia prin participare politică și astfel, legată îndeaproape de virtutea civică, pe când, din perspective liberale, libertatea era mai mult o problemă de a fi liber față de amestecul guvernului, iar virtutea era ceea ce se învață și se practică în viața privată⁵.

Filosofia americană a debutat prin preluarea

confusion when the *Declaration* was published, for part of the <<patriot>> colonists and the <<Tories>> remarked it was hypocrite for a country based on slavery to proclaim equality for all the people. In fact, Jefferson himself as a slave owner undertook a passionate attack against slavery in the initial draft of the *Declaration*. Yet it was eliminated by other members of the Congress, still the idea that everybody was created equal was maintained.

The second feature of the *Declaration* that is worth a special attention is that it defends the individuals' rights and liberties against government. Yet again an idea typical for the first liberals emerges, who saw the government an ongoing threat for individual freedom. This concern may indicate the influence of classic republicanism with his constant warning on the menace of corruption. Indeed, the republican tradition and the liberal one was so closely intertwined at that point that a clear distinction between is difficult to achieve. Nonetheless there were differences in what the emphasis of the issue was concerned. While the republicans were concerned with both peoples' corruption and the government's corruption, the first liberals were exclusively worried about the government's abuse of power. Freedom as the republican saw, was at large a matter of self-stating of each by political participation and accordingly closely related to civic virtue, whereas from liberal perspective, freedom was more a matter to be free in the face of the government's interference and virtue was what was learned and practiced in private life".

American philosophy was initiated by taking over some European Enlightenment ideas, especially of liberal spirit characterizing this current and *transmuted* it in organizing a new state. Yet it was not only a matter of taking over some theoretical principles, but another kind of

⁵Terence Ball, Richard Dagger, *op. cit.*, pp.71-72

unor idei ale iluminismului european, mai ales a spiritului liberal ce caracteriza acest curent și l-a *transmutat* în organizarea unui nou stat. Dar nu e vorba doar de o preluare a principiilor teoretice, ci de un alt gen de raportare la valorile ei, o raportare *practică*. În *Profilul filosofiei americane*, Prefață la *Filosofia americană*, Andrei Marga explică această problemă: „Thomas Jefferson întruchipează cel mai clar printre antecesorii și contemporanii creării Statelor Unite ale Americii această raportare «practică» la iluminism. Filosofia sa și, îndeosebi, nucleul ei, care este o *filozofie a organizării statului* (s.n.) s-au «încorporat» în fundamentele statului american. Ea a generat o filosofie pragmatică, ce justifică guvernarea democratică, în care ideile sunt susținute de puternice asumții morale și se consideră prin prisma consecințelor în practica vieții”⁶.

Un punct de vedere ce trebuie precizat aici este cel exprimat de John Gray în legătură cu contribuția americană la tradiția liberală. Acesta susține că americanismul a fost mai puțin influențat de concepțiile iluministe comparativ cu filosofia proliberală franceză, dar că există în contribuția americană *influențe* foarte variate. După ce indică și analizează *sursele* diferite ale liberalismului *lumii vorbitoare de limba engleză* și ale liberalismului francez, *surse* care au generat *evoluții* și *tradiții divergente*, Gray demonstrează că aceste surse nu sunt în profunzimea lor diferite, întrucât, deși liberalismul englez a întemeiat cerința libertății, făcând apel la doctrinele anticilor și la precedente istorice, iar liberalismul francez a apelat în mod fundamental la principiile abstracte ale drepturilor naturale, totuși, în Anglia „părinții liberalismului din secolul al XVIII-lea nu s-au referit numai la mitul istoric al vechii constituții, ci și la ideea de drept natural întemeiat pe autoritatea scripturii”⁷. Pornind de

relating to its values, a practical relation. In *The Profile of American Philosophy*, Preface to *American Philosophy*, the scholar Andrei Marga explains this issue: “Thomas Jefferson embodied in the most obvious way among the ancestors and contemporaries of setting up the United States of America this <<practicality>> relating to Enlightenment current. Its philosophy and especially its core, which is a *philosophy of state organization* (s.n.), were encompassed in the bases of American state. It engendered a pragmatic philosophy justifying the democratic governing where the ideas are maintained by strong moral assumption and are considered through the prism of the consequences upon practice in life”.

A point of view expressed by John Gray is worth specifying here related to the American contribution to liberal tradition. John Gray asserts that the Americanism was less influenced by the Enlightenment views comparatively to the French pro-liberal philosophy, and that in the American contribution different *influences* exists. After presenting and analyzing different *sources* of *English speaking world* liberalism and of French liberalism, sources that generated *divergent evolutions and traditions*, Gray shows that these sources are not very different in depth, since, although English liberalism set up the requirement of freedom by resorting to ancient doctrines and historical precedents and the French liberalism fundamentally resorted to abstract principles of natural rights, nevertheless in England “the forefathers of liberalism in 18th century did not refer only to historical myth of old constitution but also to the idea of natural right based on Bible authority”. Starting from here, Gray stresses that the analysis on liberalism “encompassed by two divergent traditions is not easy to maintain in American case, where resorting to natural rights was made in the

⁶Andrei Marga, *Profilul filosofiei americane*, Prefață la *Filosofia americană*, Vol. I, Editura All, 2000, p.7

⁷J. Gray, *Liberalismul*, p. 49

aici, Gray subliniază că analiza liberalismului „ca integrându-se în două tradiții divergente nu este ușor de susținut în cazul american, unde apelul la drepturile naturale a fost făcut de la început”⁸.

În susținerea punctului său de vedere, Gray aduce drept argumente:

- gestul simbolic al lui Lafayette care trimite cheia Bastiliei distruse lui George Washington, gest prin care se recunoaște îndatorarea Franței față de America;

- referințele explicite la *drepturile naturale și inalienabile* din Declarația de Independență de la 1776;

- Constituția din Virginia (1776), constituție ce face apel la un principiu abstract (și nu la un precedent istoric), respectiv invocarea dreptului *indubitabil, inalienabil și inatacabil* al oamenilor de a schimba sau aboli o guvernare injustă, principiu ce a exercitat o anumită influență și asupra revoluționarilor francezi. „Se pare, deci, – consemnează J. Gray – că exemplul american nu este un argument în interpretarea liberalismului de limbă engleză ca fiind în primul rând o mișcare de apărare a libertăților antice și liberalismul francez ca reprezentând latura speculației abstracte. Fără îndoială că istoria milenară a autocrației în Franța făcea apelul la libertățile antice, chiar și mai puțin plauzibil decât era în Anglia, ceea ce nu înseamnă că pretențiile liberale nu puteau fi susținute aici (așa cum au făcut-o Montesquieu și alții) de o analiză istorică și socială care să refuze apelul la drepturile naturale.

Atât mișcarea liberală engleză, cât și cea franceză au folosit deopotrivă analiza istorică și apelul la principiile abstracte și la drepturile naturale”⁹.

O analiză de excepție a teoriei democrației liberale și a corelației ei cu Visul American este realizată de Andrei Marga în lucrări ce-i

beginning of the movement”.

In order to maintain his point of view, Gray brings the following arguments:

- Lafayette’s symbolic gesture to send the key of destroyed Bastille to George Washington, a gesture to recognize France debt towards USA;

- The plain references to *natural and inalienable rights* in 1776 Declaration of Independence;

- Virginia Constitution (1776) resorting to an abstract principle (not to a historical precedent), respectively invoking the *undoubted, inalienable and unquestionable* right of the people to change or abolish an unjust governing; the principle exerted a certain influence upon the French revolutionary, too. “It seems, thus – Gray writes down – that the American example is not an argument in interpreting the English language liberalism as being in the first place a movement of defending the ancient liberties and the French liberalism as the side of abstract speculation. Undoubtedly the millenary history of autocracy in France resorted to ancient liberties, even less plausible than in England, which means that the liberal claims could not be maintained here (as Montesquieu and others did it) by a historical and social analysis declining the resort to natural rights. Both the English liberal movement and the French one utilized concomitantly the historical analysis and the resort to abstract principles and natural rights”.

An exceptional analysis of liberal democratic theory and its correlation with the American dream is accomplished by Andrei Marga in studies which define his position in contemporary philosophy. By making ample references to W. Ceaser, Gottfried Dietze, Rogers M. Smith, Russell Hardin, John Rawls, P. Manent and other scholars concerned with tracing the elements conferring identity to Americanism, A. Marga demonstrates that on the

⁸Ibidem.

⁹Idem, p. 50

definesc poziția în filosofia contemporană. Făcând și ample referințe la James W. Ceaser, Gottfried Dietze, Rogers M. Smith, Russell Hardin, John Rawls, P. Manent și alți autori preocupați de detectarea elementelor ce dau identitate americanismului, A. Marga demonstrează pe de o parte esența realizării Visului American – guvernarea populară și, pe de altă parte, modalitatea în care fundamentele teoretice ale liberalismului sunt cuplate cu democrația în S.U.A. Astfel, Declarația de Independență consfințește existența drepturilor inalienabile ale individului (și implicit ideea unei egale protecții a acestor drepturi), iar Constituția americană exprimă forma – bazată pe opțiunile din Declarația de organizare și funcționare a statului. Numai guvernarea populară poate reprezenta mijlocul prin care dinamica urmării fericirii, a realizării Visului American, prinde contur. Apelând la Dietze, Andrei Marga ilustrează constanța dinamicității acestui Vis: ascensiunea dorințelor pentru noi libertăți și noi standarde de viață, către noi grade de fericire în care satisfacțiile de ordin material și spiritual sunt deopotrivă împlinite, dar și, deopotrivă, generatoare de aspirații noi.

Visul American exprimă tendința individului spre noi zone ale realizării fericirii, iar realizarea sa „este esența democrației americane, substanța ei rațională”. Aici, apelând la J. W. Ceaser, conchide: „Regimul politic care a rezultat din concretizarea amintitei opțiuni este cel mai bine caracterizat ca *oliberal democracy*”¹⁰. Sintagmă utilizată de Ceaser tocmai spre a ilustra îngemănarea dintre realitățile pe care le exprimă cele două cuvinte: „Folosirea celor două cuvinte sugerează că acest regim nu este un tip pur și simplu, ci este bazat pe fuziunea celor două principii guvernamentale. În fiecare din termenii componenți folosiți este germenele acelorași seturi de idei. Unul dintre

one hand the essence of American Dream fulfilment – popular governing – and on the other, the modality in which the theoretical bases of liberalism joins the democracy in USA. Thus Declaration of Independence enshrines the inalienable rights of the individual (an implicitly the idea of equal protection of these rights) whereas American Constitution expresses the form based on Declaration of state organization and operation. Only the popular governing represents the vehicle through which the dynamics of pursuing happiness, of fulfilling the American dream can be outlined. Resorting to Dietze, Andrei Marga illustrates the constant dynamic of this dream; the ascent of desires for new liberties and new life standards, towards new degrees of happiness where the material and spiritual satisfactions are concomitantly fulfilled and generate new aspirations.

The American Dream expresses the individual’s tendency towards new areas to achieve happiness and its fulfilment “is the essence of American democracy, its rational substance”. Here by resorting to J.W. Ceaser he concludes: “The political regime which resulted from materializing the aforementioned option is better characterized as “*a liberal democracy*”. The collocation is utilized by Ceaser precisely to illustrate the intertwining the realities expressed by the two words: “By joining the two words suggests that this regime is not merely a kind of regime, but it is based on the fusion of the two governmental principles. In each of the two component terms the germs of the same sets of ideas lie. One of the currents emphasizes the protection of rights, limited governing and processes of deliberate making the decision, characteristics which form the core of modern constitutionalism...The other word always emphasizes the power of people and the democratic grasping of justice according to

¹⁰A. Marga, *Filosofia unificării europene*, p. 350

curente accentuează protecția drepturilor, guvern limitat și procese de elaborare deliberată a deciziei, caracteristici ce formează nucleul constituționalismului modern... Celălalt cuvânt din această compunere accentuează întotdeauna puterea poporului și înțelegerea democratică a justiției conform căreia guvernul există pentru a promova interesele poporului ca un întreg (sau ale majorității), nu interesele unei minorități selecte sau delimitate”¹¹.

Analiza esenței Visului American nu se poate realiza în afara spațiului spiritualității americane, a originii acestei spiritualități. Așa cum constată A. Marga, dreptul la viață, libertatea și căutarea fericirii sunt „valorile inițiale, fundamentale și organizatoare ale spiritualității americane. În Statele Unite ale Americii promovarea lor nu a rezultat nicidecum – așa cum s-au grăbit să generalizeze conservatorii europeniști din tactica satisfacerii unor interese egoiste, ci dintr-o viziune spirituală impunătoare, în care justiția, democrația, bunăstarea sunt valori necondiționate și de nezdruccinat, ce se subordonează, însă, unui sens înalt al vieții umane. Valorile practice ale vieții americane, cuprinse în structurarea instituțiilor de bază ale Statelor Unite ale Americii, sunt puse sub tutela unui sens superior al vieții umane. Și invers: percepția acestui sens induce continuu un reper de evaluare în acțiunile practice ale cetățenilor Lumii Noi, încât s-a putut spune, justificat, că *spiritualitatea* a devenit aici o valoare practică”¹².

Pe cale de consecință, fiind o valoare politică, spiritualitatea americană a produs în viziunea autorului citat o serie de efecte printre care:

- drepturile sunt considerate în Declarația de Independență *datorii* (*necessary acts*);
- raționalitatea spiritualității face ca datoriile să treacă în spațiul moralității și apoi

which the government exists to promote the interests of the people as a whole (or of majority), but not the interests of a chosen or delineated minority”.

The analysis on the substance of American Dream cannot be achieved outside the space of American spirituality or outside the origin of this spirituality. As A. Marga notices, the right to life, freedom and seeking for happiness are “the initial values, fundamental and organizing of American spirituality. In United States of American they did not follow – as some European conservative hurried to generalize – the tactic of satisfying some selfish interests; on the contrary they aroused from a spiritual vision where justice, democracy and wealth are unconditioned and unshakeable values yet subordinating to a high sense of human life. The practical values of American life, encompassed in structuring the fundamental institutions of the United States of America are under the tutelage of a superior sense of human life. And the other way round: the perception of this sense continuously induces an evaluation landmark in practical actions of the New World citizens, so that they could justifiably say that *spirituality* has become here a practical value”.

Consequently, as a political value, the American spirituality has yielded in the mind of the above mentioned author a range of effects among which:

- Declaration of Independence considers the rights as *necessary acts*;
- Rationality of spirituality makes the acts pass in the space of morality and then the space of institutional construction;
- Rationalized spirituality becomes “an unusual ample force in motivating the people and ultimately in the effective changing of the world”.

The originality of American spirituality

¹¹James W. Ceaser, *Liberal Democracy and Political Science*, John Hopkins University Press, 1922, p. 8

¹² Andrei Marga, *Profilul filosofiei americane*, p. 8

al construcției instituționale;

➤ spiritualitatea raționalizată devine „o forță de amploare neobișnuită în motivarea oamenilor și, până la urmă, în schimbarea efectivă a lumii”.

Originalitatea spiritualității americane trebuie căutată în *protestantism* în care *noua doctrină a Împărăției lui Dumnezeu* este imediată și absolută și în care, responsabilitatea este ridicată pe primul plan al datoriilor practice ale fiecărui creștin. Deci, doctrina ordinii morale și a legii fundamentale – „primul postulat al credinței democratice romantice a Americii de la mijlocul secolului al XIX-lea” are un fundament teologic: protestantismul¹³. „Viața practică a americanilor – scrie Andrei Marga – a fost pusă astfel sub tutela unui ideal, care a fost miezul mult discutatului «puritanism» al Lumii Noi. Dar și aici, oamenii Lumii Noi nu doar au preluat «protestantismul evanghelic» sau «puritanismul», dar le-au și modificat într-un sens precis și esențial. Prin opera sa, Benjamin Franklin (*Autobiografie*, 1771) reprezenta locul cultural în care s-a produs schimbarea. Faimoasele virtuți puritane (temperanța, liniștea, ordinea, hotărârea, economia, sinceritatea, justiția, moderația, curățenia, seninătatea, respectul, umilința, cumpătarea) rămân indispensabile pentru o viață fericită, dar rațiunea lor nu mai este doar teologică, ci devine de-a dreptul utilitară: dacă se cultivă acele virtuți, se atinge scopul care este «fericirea în viață» (sintagmă citată din Herbert Walance Schneider, *The Puritan Mind*, Henry Holt and Company, New-York, 1930, p. 256).

Rezultatul a fost respectul pentru demnitatea persoanei, ancorat profund în spiritualitate, și un individualism, dar nu un individualism care este ca atare, incluzând în conștiința de sine pe celălalt, printr-o regulă capabilă de

has to be looked for in *Protestantism* in which the *new doctrine of God's realm* is immediate and absolute and in which responsibility is placed on the forefront of practical duties of each Christian. So the doctrine of moral order and of fundamental law – “the first postulate of USA's romantic democratic belief in the mid of 19th century” had a theological basis: Protestantism. “The Americans' practical life – Marga writes down – was under the tutelage of an ideal, which was the core of the long debated <<Puritanism>> of the New World. Nevertheless, here, the people of the New World not only took over <<Evangelic Protestantism>> or <<Puritanism>>, but also altered them precisely and essentially. Benjamin Franklin's oeuvre, (*Autobiography*, 1771) represents the cultural locus where the change occurred. The famous Puritan virtues (temperance, peace, order, determination, economizing, honesty, justice, moderation, cleanliness, serenity, respect, humbleness, restraint) are indispensable for a happy life; their reasoning is not purely theological anymore, it become in fact necessary: if these virtues are cultivated, the aim <<happiness in life>> (collocation quoted in Herbert Wallace Schneider, *The Puritan Mind*, Henry Holt & Company, New York, 1930, p.256) is reached.

The result was the respect for human dignity, deep rooted in spirituality and also individualism; yet it is not about individualism in itself, but one including in self-consciousness the other, as a universal rule”.

It follows that the origin in Protestantism is not enough for the American spirituality to prove its specific character or its manifestation. The people of New World did not <<take over>> the Evangelic Protestantism in an abstract form, by simply stating the Puritan virtues or by

¹³ Idem, p. 7. Autorul face trimitere la Ralph Henry Gabriel, *The Course of American Democratic Thought*, The Roland Company, New-York, 1940, p. 28

universalizare”¹⁴.

Prin urmare, numai originea în protestantism nu-i este suficientă spiritualității americane spre a-și dovedi specificitatea și nici măcar manifestarea. Oamenii Lumii Noi nu au «preluat» protestantismul evanghelic într-o formă abstractă, prin simpla declarare a virtuților puritane sau prin evidențierea caracterului lor «indispensabil pentru o viață fericită», ci au produs «modificarea» protestantismului evanghelic și puritanismului „într-un sens precis și esențial”, modificând «rațiunea» virtuților prin trecerea de la teologicul pur, la *utilitar*.

Predica lui John Winthrop ținută în martie 1630 la Southampton, în fața compatrioților săi emigranți înainte ca vasul *Arbella* să-i pornească în călătoria spre America, este edificatoare. Făcându-se mesajul celor ce părăsesc o Anglie în care sărăcia lucie făcuse din carnea de câine un „rafinament culinar”, micul nobil de țară, devenit primul guvernator al Coloniei Golfului Massachusetts, le amintește celor ce-și părăseau alături de el ținuturile atât legământul încheiat cu Dumnezeu, cât și jurămintele pe care fiecare le-a făcut cu ceilalți. În același timp, le învederează misiunea pe care trebuie să o îndeplinească: aceea de a fi exemplu pentru posteritate („... trebuie să ne gândim că vom fi asemenea unei cetăți pe culmea unui deal. Ochii întregii lumi sunt ațintiți asupra noastră”). În opinia lui Paul Starobin, predica lui Winthrop „se conformează unei interpretări biblice stricte, legate de întemeierea viitoarei colonii ca un nou Ierusalim, concept îmbrățișat și în prezent de unii creștini din America”¹⁵.

De remarcat, însă, că Starobin surprinde ambivalența țelului misionar rostit de Winthrop, el fiind deopotrivă de natură religioasă și laică pentru cei ce au colonizat America.

„Cuvintele lui Winthrop – scrie P. Starobin – au fost transmise de-a lungul generațiilor și ca

emphasizing their <<indispensable>> character <<for a happy life>>, but they produced the <<change>> of Evangelic Protestantism and Puritanism <<in a precise and essential sense>>, changing <<the reason>> of virtues by passing from pure theological to that *utilitarian*.

John Winthrop’s sermon held in March 1630 in Southampton in front of his co-nationals before *Arbella* to start her journey to America is edifying. Embodying the messenger of those who were leaving an England where poverty make the dog meat “a culinary refinement”, the gentry exponent, who was to become the governor of Massachusetts Bay Colony, reminded those who (he included) were leaving their native lands both the pledge with God and the pledges they all took. At the same time he made clear the mission they had to accomplish: that of being a model for the generations to come (“we have to think that we shall be like a fortress on a hill. The whole wide world is watching us”). In Paul Starobin’s opinion, Winthrop’s sermon “is in accordance with a strictly biblical interpretation, related to the future colony settlement like a New Jerusalem, a concept which currently embraced by some Christians in USA”.

It is worth noticing that Starobin grasps the ambivalence of the missionary aim uttered by Winthrop, as concomitantly being religious and secular for those who colonized America.

“Winthrop’s words – Starobin writes down – were passed on along the generations and as a secular creed was meant to remind the Americans <<the great responsibility>> to behave wisely, taking into account that <<one far off day, The High Court of History will judge each of us>> as the elected president J.F. Kennedy stated in his speech in front of the Massachusetts State legislative body in January 1961”.

¹⁴Idem, pp. 8-9

¹⁵Paul Starobin, *op. cit.*, p. 34

un crez secular, menit să le amintească americanilor despre «marile răspunderi» de a se purta cu înțelepciune, ținând cont de faptul că «într-o zi îndepărtată, Înalta Curte a Istoriei ne va judeca pe fiecare dintre noi», după cum a afirmat președintele ales John F. Kennedy, în cadrul unui discurs ținut la sediul organului legislativ al statului Massachusetts în ianuarie 1961”¹⁶.

Virtuțile nu sunt suficiente prin recunoașterea sau acceptarea lor, ele trebuie corelate cu un scop precis: fericirea în viață (deci, nu fericirea într-o altă viață, fericirea de după moarte), iar acest scop poate fi atins numai prin cultivarea acestor virtuți. Egala demnitate pentru fiecare – izvorâtă din scopul cultivării virtuților puritane – stă la originea unui individualism ce nu are nimic comun cu singurătatea, cu izolarea ei, dimpotrivă, *un individualism în care singularitatea include în conștiința de sine pe celălalt, adică asigură deschiderea spre universalizare*. Fiecare se raportează existențial la ceilalți, eu-l împlinindu-se numai prin împlinirea fiecărui alter-ego din comunitatea care îi cuprinde pe toți.

Spiritul (mind-ul) american a fost mereu invocat de filosofia americană, atunci când s-a specificat în raport cu ascendența ei europeană. În acest sens trebuie înțelese trimiterile lui Andrei Marga la George Santayana care „a văzut justificat «americanismul» ca o orientare spiritual refractară la «comercialismul» care i s-a imputat grăbit, mai exact ca o «condiție morală»” și la Henry Steel Commager care „interpreta «spiritul» american ca abordare practică a problemelor de viață, unită cu angajamentul neclintit față de reguli morale simple, universale”¹⁷.

Această morală – constată A. Marga – a fost interpretată „drept morală a pionierului”, o morală ce presupune asumarea riscului,

Virtues are not enough through recognition and acceptance; they have to be correlated with a precise aim: happiness in life (so it is not the happiness in another life, happiness after death) and this aim may be accomplished only by cultivating these virtues. Equal dignity for each – derived from the aim of cultivating the puritan virtues – lies in the origin of an individualism which has nothing in common with solitude, isolation, but on the contrary, *an individualism in which solitude includes the other in self-consciousness, that is ensures the openness towards universal*. Each relates existentially to the others, I fulfil through fulfilling each alter-ego in the community encompassing everybody. When specified in relation with its European ascendancy, the American spirit (mind) has been always invoked by the American philosophy. It is in this sense that Andrei Marga’s references to George Santayana have to be understood “who justifiably saw <<Americanism>> as an driving force spiritually redundant to <<mercantilism>> which was hurriedly reproached, to be more precise, as a <<moral condition>> to Henry Steel Commager who “interpreted the American <<spirit>> as a practical approach of the life matters, joined with the unflinching commitment towards the moral, simple and universal rules”.

This morale – A. Marga notices – was interpreted as “morale of the pioneer”, a morale supposed to take the risk, ability and talent to organize and lead in a society where law and order have to be enforced in primitive conditions. To this sense he quotes Harold J. Laski who wrote: “To take the risk, to carry out the capacity to organize, even more, to show talent for a leadership enforcing law and order in a community struggling with primitive, physical and social conditions, all these are elements in the human character which shaped the American spirit”. Further on, Laski stresses by explaining

¹⁶ Ibidem

¹⁷ Andrei Marga, idem, p. 9

capacitate și talent de organizare și conducere într-o societate în care legea și ordinea trebuie impuse în condiții de primitivitate. În acest sens, el îl citează pe Harold J. Lasky care nota: „A asuma riscul, a arăta curaj, a desfășura capacitatea de a organiza, chiar mai mult, a arăta talent pentru o conducere care impune legea și ordinea într-o comunitate ce luptă cu condiții primitive, fizice sau sociale, toate acestea sunt elemente în caracterul omului care au dat formă spiritului american”. Iar, mai departe, Lasky nuanțează prin explicitarea coordonatelor spiritului american: „Nu este un spirit care acceptă ușor noțiunea unei ierarhii sociale. Nu este spiritul civilizației care accentuează perfecțiunea tehnică a rafinamentului manierei.

El este interesat mai mult de lucrul bine făcut, de crearea instrumentelor care pot să facă profesie, de a spune pe șleau ceea ce este nevoie să se supună, decât de metodă sau convenție, pe a măiestriei sau a vorbirii”¹⁸.

Spiritul american este expresie a *locului cultural* și include, ca premisă încrederea în sine a unor oameni „gata să înfrunte lumea și să-și adapteze abordările în raport cu rezistențele acesteia” și *crediința democratică* structurată în trei convingeri de nezdruccinat. Aceste convingeri sunt: *derivarea democrației din voința divină; recunoașterea libertății individului ca valoare supremă; conștiința misiunii Americii de a promova democrația pe pământ*¹⁹.

Baza constituționalului și, prin urmare, a democrației americane, este *crediința democratică*, iar democrația americană „nu se lasă redusă la o simplă organizare, și, cu atât mai puțin, la o tehnică de adoptare a deciziilor ci este o adevărată concepție despre om și destinul său pe pământ” remarcă A. Marga. Spiritul american

the coordinates of American spirit: “That who easily accepts the notion of social hierarchy is not a spirit. That who emphasizes the technical perfection of manner refinement is not the spirit of civilization. It is interested more in the well-done thing, in creating the tools which can perform a profession, in stating loud and clear what is needed to be said than in method or convention, in mastery or speech”.

American spirit is an expression of *cultural locus* and includes as a premise self-confidence of some people “ready to face the world and adjust their approaches in relation to its resistance” and the *democratic belief* structured in three unflinching convictions. These convictions are: *democracy derived from divine will; acknowledging the individual’s freedom as a supreme value; the awareness of USA’s mission to promote democracy on earth.*

Democratic belief underlies the constitutional and as a consequence the American democracy and American democracy does not lend itself to be reduced to simple organization and even less to a technique to make decisions; by contrast it is a real conception about the man and his destiny on earth”, A. Marga remarks. The American spirit is individualism, yet an individualism which cannot be confused, an individualism in which man does not compete with the community, while the private area does not represent isolation, counterpoising to universal: “American spirit remained indispensably connected to the value of individual freedom as the basis of society organization. The American spirit is individualism. The human individual is at the centre of practical interest, yet – a fact which is worth noticing – he articulates his private domain as a stage towards the universal being.

¹⁸ Ibidem; Este citat Henry Steel Commager, *The American Mind An Interpretation of American Thought and Character Since the 1880’s*, Bantom Books, Toronto, New York, London, 1970, cap I

¹⁹ Ibidem; Vezi și Ralph Henry Gabriel, *The Course of American Semocracy Thought*, The Roland Press Company, New-York, 1940, pp. 18-24

este individualism, însă un individualism „inconfundabil”, un individualism în care omul nu este opus comunității, iar sfera privată nu reprezintă izolare, contrapunere față de universalitate: „Spiritul american a rămas, legat indispensabil de valoarea libertății individului ca fundament al organizării societății. Spiritul american e individualism. Individul uman stă în centrul interesului practic, dar – fapt demn de observat – el își articulează sfera sa privată ca treaptă către ființa universală. Individualismul american rămâne inconfundabil în virtutea împrejurării că nu rezultă din disjunctia individ sau societate, ci stă pe o gândire împreună a individului, societății și cosmosului”²⁰.

Analiza coordonatelor spiritului american – spirit caracterizat, în esența sa, ca individualism – este realizată de A. Marga și prin fundamentări în idei lansate la jumătatea secolului trecut de Louis Dembitz Brandeis sau Ralph Barton Perry. Astfel, Louis D. Brandeis consideră că *idealurile americane* sunt coordonate ale spiritului american, ele reprezentând „dezvoltarea individului spre binele propriu și binele comun; dezvoltarea individului prin libertate și atingerea binelui comun prin democrație și justiție socială”²¹, în timp ce Perry, nuanțând individualismul american, vorbește despre înaltul „grad gregar și social” al poporului american: „Dacă ar fi să se limiteze la un singur cuvânt prin care să se caracterizeze America, cineva ar alege cuvântul individualism, folosit însă fără rezerve. Dacă individualismul este luat în sensul de cult al solitudinii sau ca exaltare a acelor trăsături personale care separă omul de cei din jurul său, ori are ca efect retragerea în fața lumii, atunci nici un alt cuvânt nu ar fi mai puțin adevărat. Individualitatea americană este supusă singularității. Poporul Statelor Unite este într-un grad înalt gregar și

American individualism remains unique under the circumstances it is not the outcome of individual or society disjunction, but it lays on a common thinking of human, society and outer space”.

The coordinates of American mind coordinates – mind characterized, in essence, as individualism – is accomplished by A. Marga based on ideas launched in the mid of the last century by Louis Dembitz Brandeis or Ralph Barton Perry. Accordingly, Louis D. Brandeis considered that *American ideals* are coordinates of American spirit, representing “the development of individual to his own wellness and common wellness; the individual development towards freedom and reaching common wellness through democracy and social justice”, while Perry stressing the American individualism, spoke about the American people’s high “social and gregarious degree”: Should somebody choose only one word to define USA, that would unreservedly be individualism. If individualism were in the sense of solitude cult or exaltation of those personal features separating the man from those around him or effects in withdrawal from society, then no other word would be less true. American individuality is subject to solitude. The people of USA are highly gregarious and social. The individual that isolates himself, who does not desire to play his part along the others, who does not row along others on the ship is regarded suspiciously. The Americans bear silence difficultly and even if they are peculiar in a way, make it a whim so that they can live among peculiar things. Their individualism is a collective one; it is not a human being’s isolation, but the cooperation of many”.

We have stated above that the American Dream represents *the rational substance of*

²⁰Idem, p. 10

²¹Vezi Louis Dembitz Brandeis, „*The Americanism*” în Perry Miller (ed), *American Thought. Civil War to World War I*, Rinehart&Co Inc, New-York, Toronto, 1954, p. 341

social. Individul care se izolează, care nu vrea să ajungă împreună cu alții să-și joace rolul, care nu vâslește alături de alții de pe corabie, este privit cu suspiciuni. Americanii îndură greu liniștea și, dacă ei prezintă o ciudățenie, fac un capriciu din ea, astfel încât pot sălășlui printre ciudățeni. Individualismul lor este un individualism colectiv – nu izolarea unei ființe umane, ci cooperarea multora²²”.

Am afirmat mai sus că Visul American reprezintă *substanța rațională a teoriei democrației liberale*. Jefferson, Hamilton și Madison sunt fondatorii acestei teorii, ultimii doi fiind autorii *Federalismului*. Ei au găsit soluția evitării degenerării democrației într-o dictatură a majorității care suprimă minoritatea și a alunecării liberalismului spre anarhie tocmai prin îngemănarea celor două și *construcția* edificiului *liberal democracy*.

Asumându-și inițiativa dezbaterilor referitoare la Constituția Virginiei și, ulterior, la Constituția Uniunii, Jefferson și-a cristalizat convingerea că „adevăratul fundament al guvernului republican este dreptul egal al cetățeanului, în ceea ce privește persoana și proprietatea fiecăruia și în administrarea lor... Să permitem fiecărui om care luptă sau plătește – îndeamnă el – să-și exercite dreptul său just și egal în alegerea lor. Să-i supunem pe aceștia aprobării sau respingerii la intervale scurte. Să permitem ca executivul să fie ales pe aceeași cale și pentru același termen de către cei al căror agent urmează să fie²³”.

Egalitatea condițiilor a fost cea mai importantă constatare care l-a frapat pe A. de Tocqueville pe parcursul călătoriei sale în America. În introducerea la *Despre democrație în America*, acesta remarcă: „Dintre lucrurile noi care mi-au reținut atenția în timpul șederii mele în Statele Unite, nici unul nu mi-a părut mai izbitor decât egalitatea de condiții. Am deslușit

liberal democracy theory. Jefferson, Hamilton and Madison are the founders of this theory, the last two being the authors of *Federalism*. The discovered the solution to avoid democracy degeneration in a majority dictatorship that suppress the minority and of liberalism slipping into anarchy precisely by joining the two and *building* the edifice of *liberal democracy*.

By taking over the initiative of debates referring to Virginia Constitution and further on to the Union Constitution, Jefferson crystallized the conviction that “the real basis of republican government is the citizen’s equal right in what the person and the property of each and their administration are concerned... Let allow each person who fights or pays he urges – to exert his just and equal right in choosing them. Let them be subject to approval or disapproval in short intervals. Let allow the executive to be chosen via the same way and for the same period by those whose agents they are to be”.

The *equality of conditions* was the most important observation which stroke A. de Tocqueville along his journey in USA. In his *Introduction to On Democracy in America*, he remarks: “Among the new things which drew my attention during my staying in USA, nothing seemed more striking than equality of conditions. I saw without difficulty the prodigious influence which this first fact exerted upon society; it gave a certain orientation to public spirit and a certain formulation to the laws; the governing, new rates and those governed – specific abilities. Soon I realized that this fact was felt beyond the political mores and laws and that it gained a certain authority upon the civil society more reduced than upon the governing body: it created opinions, generated feelings, suggested uses and altered what it could not. Therefore, insofar as we study the American society, we discover more and more in the

²²Vezi Ralph Barton Perry, *Characteristically American*, Alfred A. Knopf, New-York, 1949, p. 9

²³ Tomas Jefferson, *Writings, The Library of America*, New-York, 1984, p. 1398

fără dificultate înrăurirea prodigioasă pe care acest prim fapt o exercită asupra mersului societății, el imprimă o anumită orientare spiritului public și legilor o anumită formulare; guvernanților procente noi, iar celor guvernanți – deprinderi specifice. Mi-am dat curând seama că acest fapt își face simțită influența mult dincolo de moravurile politice și de legi și că el dobândește asupra societății civile o autoritate de fel mai redusă decât asupra guvernanților: creează opinii, generează sentimente, sugerează uzanțe și modifică tot ceea ce nu produce el. Așadar, pe măsură ce studiem societatea americană, descoperim tot mai mult în egalitatea de condiții acel fapt generator din care părea să decurgă fiecare fapt particular și îl regăseam neîncetat dinaintea mea ca un punct central, unde sfârșeam prin a se întâlni toate observațiile mele²⁴”.

Republica liberală este ideea ce i-a preocupat deopotrivă pe Hamilton și Madison: „Geniul libertății republicane pare să pretindă, pe de o parte, nu numai că întreaga putere trebuie derivată din popor, ci că acei încredințați cu ea trebuie să fie păstrați în dependența de popor printr-o durată scurtă a mandatului lor; și că tocmai în timpul acestei scurte perioade, încrederea nu trebuie să fie în puține mâini, ci în mai multe”²⁵. Acest tip de guvernare în care puterea nu este personalizată, ci este aproape invizibilă este surprins de A. de Tocqueville în cap. V *paragraful Despre administrație în Noua Anglie*, unde consemnează: „În America, administrația nu e vizibilă. De ce – Europeanii cred că pun temeliile libertății luând puterile sociale câteva din drepturile ei; americanii, divizându-i exercitarea (...). Lucrul cel mai izbitor pentru europeanul care călătorește în Statele Unite este absența a ceea ce noi numim guvern sau administrație. În America există legi

conditions equality which seems to derive from each particular fact and I have found it out ceaselessly before me as a central point, where all my observations meet”.

Liberal republic is the idea that concerned concomitantly Hamilton and Madison: “The genius of republican liberty seems to claim, on the one hand that not only that the whole power has to derive from the people, but those to whom power is entrusted have to be kept dependent from the people through a short period of their mandate; it is precisely during this short period, trust should not be in few hands if not in many”. This kind of government where the power is not personalized, on the contrary it is almost invisible, is grasped by A. de Tocqueville in Chapter V, the paragraph *On Administration in New England*: “In the USA, the administration is not visible. Why? The Europeans think that they lay the foundations of freedom by taking from social power few of its rights; the Americans by dividing its exercising (...). The most striking thing for the European travelling the USA is the lack of what we call governing body or administration. In America there are written laws: enforcing them daily is visible; around us everything is alright – but the engine is nowhere. The hand handling the social mechanism gets rid of our sight”.

Some specifications are necessary here concerning the meaning of democracy in different stages, its historical coordinate as well as the transfer of the democracy idea.

We have spoken about the negative connotation of democracy for Plato and Aristotle: democracy represented rather a period of transition where the crowd imposed its tyranny over the citadel. It was only after A. de Tocqueville’s book was published *On Democracy in America*, democracy is

²⁴Alexis de Tocqueville, *op. cit.* p. 41

²⁵The Debate on The Constitution. *Federalist and Antifederalist Speeches, Articles, and Letters During the Struggle over Ratification*, The Library of America, New-York

scrise: punerea lor cotidiană în aplicare este vizibilă; în jurul nostru totul funcționează – și nicăieri nu descoperim motorul. Mâna care manevrează mecanismul social scapă tot mereu privirilor noastre”.

Sunt necesare aici câteva precizări legate chiar de înțelesul democrației în diferite etape, de coordonata istorică a acesteia, precum și de transferul ideii de democrație.

Am făcut vorbire despre conotația negativă a democrației pentru Platon și Aristotel: democrația reprezenta, mai degrabă, o perioadă de tranziție în care mulțimea își impunea tirania asupra cetății²⁶. Abia după publicarea cărții lui Tocqueville *Despre democrație în America* democrația este înțeleasă atât ca sistem de instituții și practici politice, cât și ca stare socială. Practic, până la mijlocul secolului al XIX – lea, partizanii ideii de libertate, idealizând precedentul antic al Marii Generații, preferau conceptului de democrație pe cel de guvernământ reprezentativ sau de republică. Așa s-a întâmplat și în Statele Unite unde, partizanii lui Jefferson s-au intitulat republicani, iar adversarii îi denumeau democrați, adică demagogi²⁷. Azi, discursul politic din majoritatea statelor cu guvernământ republican asociază democrația cu republica, ceea ce reprezintă nu doar o exagerare, ci o ignorare a unor realități evidente, monarhiile constituționale nefiind cu nimic mai prejos față de republici în promovarea și dezvoltarea regimurilor democratice.

Andrei Marga sintetizează *opțiunile* ce au concretizat democrația liberală la autorii *Federalistului*:

- republica presupune guvern bazat pe reprezentarea poporului;
- reprezentanța are puteri limitate de drepturile înalienabile ale indivizilor;

understood both as a system of institutions and political practices and also as social condition. In practice, until the mid of 19th century, idealizing the ancient precedent of Great Generation, the partisans of freedom idea preferred to utilize representative government or republic instead of the concept of democracy. So it happened in USA where Jefferson’s partisans called themselves republicans, and their opponents called them democrats, namely demagogue.

Today the political speech in most states with republican government associate democracy with the republic which represents not only an exaggeration, but also ignoring the obvious realities, constitutional monarchies being with anything below republics in promoting and developing the democratic regimes.

Andrei Marga synthesizes the options which have made clear liberal democracy with the authors of *Federalist*:

- The republic supposes a government based on people’s representation;
- The representativeness has limited powers by the inalienable rights of individuals;
- The fundamental mission of representatives is to protect and enhance the individual freedom;
- Representativeness’ authority is based on the constitution and comes from the people;
- Power distribution is carried out through the constitution and the laws flowing from it;
- The officials are directly elected by the people or appointed by those elected directly;
- The individuals enjoy equality in front of the law and nobody is privileged as a citizen by law;
- Representativeness is established by law and has a limited duration.

By questioning himself: “How liberal is, in fact, liberal democracy, Andrei Marga

²⁶Vezi Grey Hermet, *Poporul contra democrației, Institutul European, Iași, Studiu introductiv de Daniela Geonea Pârvolescu*, p. 6

²⁷ Vezi Françoise Burgess, *Les institution américaines*, Paris, PUF, 1992, p. 36

➤ misiunea fundamentală a reprezentanței este să protejeze libertatea individuală și să o sporească;

➤ autoritatea reprezentanței se bazează pe constituție și provine de la popor;

➤ distribuția puterii se face de către constituție și legile derivate din ea;

➤ oficialii sunt aleși direct de către popor sau numiți de cei aleși direct;

➤ indivizii se bucură de egalitate în fața legii și nimeni nu este, prin lege, privilegiat ca cetățean;

➤ reprezentanța se stabilește prin lege și are o durată limitată²⁸.

Întrebându-se: „Cât de liberală este, însă, democrația liberală”, Andrei Marga formulează un răspuns complex întrucât, așa cum corect apreciază, sistemul democrației liberale poate funcționa *liberal* numai prin coalizarea concomitentă a două condiții esențiale:

➤ cetățenii, întocmai precum instituțiile, trebuie să fie purtătorii regulilor;

➤ formalismul procedural ce caracterizează democrația americană, este el însuși pus în legătură cu condițiile sociale²⁹.

Prin urmare, democrația liberală este *liberală*, numai dacă ea abandonează caracterul abstract al regulilor, dacă (concomitent) cetățenii și instituțiile sunt purtătorii regulilor ce cârmuiesc raporturile sociale, dacă aspectele procedurale pe care le incumbă instituțiile democratice sunt corelate aspectelor și evenimentelor din viața socială. Iar aici, sunt aduse în planul analizei elemente ale sistemului politic democratic: cultura politică, mentalitatea indivizilor, percepția rezultatelor guvernământului democratic la nivelul individului. „În definitiv – constată A. Marga –, nu poți avea democrație capabilă să se mențină fără mentalitățile democratice și nu poți avea o astfel de democrație dacă nu pui problema

formulate a complex answer, since as he accurately notices, the system of liberal democracy may function *liberally* only by concomitant correlation of two essential conditions:

➤ The citizens just like the institutions, have to be the carriers of rules:

➤ Procedural formalism characterizing the American democracy is itself connected with the social conditions.

It follows that, liberal democracy is liberal only if it loses the abstract character of rules, if (concomitantly) the citizens and institutions are the carriers of rules governing the social relations, if the procedural aspects which the democratic institutions induce are correlated with the aspects and events in the social life. And at this point, elements of democratic political system are brought at the level of analysis: political culture, individuals' mentality, the perception upon the results of democratic governing at the level of the individual. “As a matter of fact – A. Marga finds out – you cannot have a democracy able to maintain without democratic mentalities and you cannot have such a democracy unless you raise the issue of its results in the people's lives”.

Studying liberal democracy in the United States of America, Tocqueville noticed that the main condition to maintain it is something which transcends it. “For Tocqueville – W. Ceaser remarks – the aim of protecting the civil society's freedom from the threat of state's interference is, paradoxically, too important to leave it on mere iteration of formal liberal principle of separation. Principles do not apply without saying; they do not just impose themselves in society. Real liberty claims a *current power* in society to resist the state and a *will* among the citizens to limit the government power and protect the rights. This power and will

²⁸ Andrei Marga, *Filosofia unificării europene*, p. 351

²⁹ Ibidem

rezultatelor ei în viața oamenilor”³⁰.

Studiind democrația liberală din Statele Unite ale Americii, Toqueville a sesizat că principala condiție a menținerii ei este ceva ce o transcende. „Pentru Toqueville – remarcă James W. Ceaser – scopul protejării libertății societății civile de amenințarea întruizunii statului este, în mod paradoxal, prea important pentru a fi lăsat pe seama simplei iterări a principiului liberal formal al separării. Principiile nu se aplică de la sine; ele nu se impun cu de la sine putere în societate. Libertatea reală pretinde o *putere actuală* în societate, care să reziste statului și o *voință* printre cetățeni, de a limita puterea guvernului și a proteja drepturile. Această putere și voință nu apare în mod miraculos drept consecință a simplului act al asertării unui principiu abstract: *ele trebuie să fie promovate*. Cum să dobândească însușirile umane și sociale aranjamentele care lucrează peste timp în sprijinul principiului formal al guvernului limitat este una din problemele majore ale științei politice într-o democrație liberală”³¹.

În esență, democrația din Statele Unite se realizează printr-o distanță atât față de despotism, cât și de libertinism, întrucât „ea este în fapt legată de ceva ce o transcende, - o conștiință cetățenească a valorii libertății și democrației și o conștiință a rezultatelor ei dezirabile”³².

Consider necesar a face câteva remarci asupra liberalismului timpuriu în Statele Unite. Astfel, în linia lui J. Gray, trebuie precizat că:

- a existat o diversitate de perspective pentru constituționaliști, ilustrată de diversitatea atitudinilor exprimate în *Federalist Papers*: de la radicalismul lui Jefferson, la tory-ismul american al lui Hamilton, ambele mediate de abordarea moderată pe care o propune Madison;
- liberalismul american „rămâne o tradiție

do not emerge miraculously as a consequence of the simple act of asserting an abstract principle: *they have to be promoted*. How to achieve human and social features the arrangements working in time to support the formal principle of limited government is a major problem of political science in a liberal democracy”.

In substance, democracy in the United States is achieved through a distance kept both from despotism and libertinism since it is, in fact, related to something which transcends it – citizenry awareness for the value of liberty and democracy and an awareness of its desirable results”.

It is worth doing some remarks upon early liberalism in the United States. Thus, along J. Gray’s line, it has to be made clear that:

➤ A diversity of perspectives existed for constitutionalists, illustrated by the diversity of attitudes expressed in *Federalist Papers*: from Jefferson’s radicalism to Hamilton’s American Tory, both mediated by the moderate approach which Madison suggests;

➤ American liberalism “remains a unique and integral tradition” through the desiderata expressed by all the institutions; these desiderata, just like the English and French guarantists, expressed the tendency of substantiating “a law governing and not of people”, sentences comprised by the Declaration of Rights prior to 1789 Massachusetts Constitution;

➤ American constitutionalists, though they had many common points of view with French Enlightenment, they did not share their aversion for Christianity;

➤ Having been given rise during the Independence War, American constitution represented a Locke position in the sense the right to life, freedom and seek for happiness were based on natural law considered divine;

³⁰Idem, p 352

³¹James W. Ceaser, *Liberal democracy and Political Science*, John Hopkins University, Press, 1992, pp. 35-36

³²A Marga, *op. cit.* p. 352

unică și integrală” prin dezideratele exprimate în toate instituțiile; aceste deziderate, asemeni englezilor și garantuștilor francezi, exprimau tendința fundamentării „unei guvernări a legii, nu a oamenilor”, expresii cuprinse în declarația drepturilor care precede Constituția din Massachusetts, din 1780;

➤ constituționaliștii americani, deși aveau multe puncte de vedere comune cu cele ale iluminiștilor francezi, nu au împărtășit aversiunea acestora față de creștinism;

➤ născută în perioada Războiului de independență, Constituția americană reprezintă o poziție lokeană, în sensul că dreptul la viață, la libertate și la căutarea fericirii sunt întemeiate pe legea naturală, considerată divină;

➤ spiritul exprimat de *Federalist Papers* este diferit de spiritul iluminismului francez întrucât, scrierile din *Federalist* sunt dominate de conștiința imperfecțiunii omenești, conștiință ce motivează proiectele constituționale; conștiința imperfecțiunii umane dovedește alt tip de influență pe care constituționaliștii americani o suportă: cea a iluminiștilor scoțieni, îndeosebi influența lui Adam Smith. Deși reflecția filosofilor scoțieni a fost condiționată de contextul istoric, totuși, spre deosebire de liberalii francezi și englezi, ei „au încercat să-și întemeieze principiile liberale într-o teorie cuprinzătoare a dezvoltării sociale și a structurilor socio-economice, elaborate în termeni de legi naturale, nu numai de generalizări istorice. Această aspirație scoțiană către o știință a societății în care ideile liberale sunt întemeiate într-o teorie a naturii umane și a ordinii sociale este prezentă chiar și în scrierile politice și economice ale marelui sceptic David Hume”³³.

Încrederea în rațiunea umană (capabilă a găsi soluții la imperfecțiunile omenești), în rolul său în detectarea și rezolvarea problemelor vieții

➤ The spirit expressed by *Federalist Papers* was different from French Enlightenment figures because the writings in the *Federalist* were dominated by the awareness of human imperfection, an awareness that motivated the constitutional projects; the awareness of human imperfection proved another kind of influence which the American constitutionalists could accept: that of Scottish Enlightenments, especially Adam Smith’s influence. Although the Scottish philosophers’ reflection was influenced by the historical context, nonetheless, comparatively to the French and English liberals, they “attempted at basing their liberal principles in an encompassing theory of socio-economic development, elaborated in terms of natural laws, not only in historical generalizations. This Scottish aspiration towards a science of society in which liberal ideas were based on a theory of human nature and social order was to be found also is the great sceptical David Hume’s political and economic writings”.

Belief in human reasoning (able to find solutions for human imperfections), in his role to find and settle the life issues – an option immanent to American Puritanism – led to overcome it towards mid of 18th century and adopting deism in the colonizers’ life. “In 1784 – A. Marga notices – Ethan Allen in his book *Reason, the man’s unique oracle: compendium system of natural religion*, substantiated the organized deism in the thesis according to which human reasoning is the divine gift itself, while God as almighty left the events on natural laws. It was not long after that, that Thomas Paine with *Reason Age* (1794) passed on the wide circles of readers the idea of deism and issued a comprising intellectual movement under the catchphrase <<my own mind is my own church>>”.

Deism engendered practical spirit in

³³J. Gray, *op. cit.* pp. 50-51

– opțiune imanentă puritanismului american – a condus la depășirea acesteia către mijlocul secolului al XVIII-lea și instalarea deismului în viața coloniștilor. „În anul 1784 – remarca A. Marga –, Ethan Allen, prin cartea *Rațiunea, unicul oracol al omului: sistem compediu de religie naturală*, a consacrat deismul organizat în jurul tezei după care rațiunea umană este chiar darul divin, iar Dumnezeu, fiind atotputernic, a lăsat evenimentele în seama legilor naturii. Nu peste mult timp, Thomas Paine, cu *Epoca rațiunii* (1794) a transmis cercurilor de cititori largi ideea deismului și a creat o mișcare intelectuală cuprinzătoare sub deviza «propria mea minte este biserica mea»³⁴.

Deismul a generat în cultura americană *spiritul practic* și începând cu Benjamin Franklin se abandonează sancționarea teologică a virtuților puritane în favoarea considerării lor drept condiții ale reușitei în viață. Și aceasta se întâmplă în condițiile în care iluminismul, purtător al raționalismului, facilitează pătrunderea în coloniile americane a ideilor, concepțiilor economice și juridice ale Europei moderne. Avem în vedere, îndeosebi, dreptul natural al lui Grotius și Puffendorf, ideea muncii ca sursă a valorii, exprimată de William Petty, *laissez – faire*-ul promovat de A. Smith. „Toate acestea se vor reuni într-o abordare coerentă a vieții umane, personale și mai ales sociale, ce a luat denumirea de *umanitarism* și s-a axat pe tezele frățietății oamenilor, în numele lui Hristos, a posibilității elevării condițiilor de viață ale celor mai lipsiți de șansă prin progres, a egalității și drepturilor naturale ale tuturor oamenilor, a frumuseții incomparabile a operei lui Dumnezeu, a demnității persoanei”³⁵. Iar încrederea în experiență și rațiune, concomitent cu recunoașterea capacităților fiecărui individ de a căuta și găsi calea către adevăr, au devenit, în

American culture and starting with Benjamin Franklin the theological punishment of puritan virtues was abandoned in favour of considering them as conditions of life success. And this really happened under the circumstances that Enlightenment movement carrier of Reason facilitated the economic and judicial ideas and conceptions of modern Europe to pervade in American colonies. We take into account, especially, Grotius and Puffendorf’s natural right, the idea that work was the source of value expressed by William Petty - *laissez-faire* promoted by A. Smith. “All these ideas would join in a coherent approach of human, but above all, social life, which was later called humanitarianism and was based on theses like people brotherhood, on behalf of Christ, of the possibilities of life improvement for those lacking the chance to progress, of equality and natural rights of all the people, of incomparable beauty of God and of human dignity”. And belief in experience and reason concomitantly with recognition of each individual’s abilities to search for and find the way to truth, in 17th century, became constant coordinates for the Americans’ economic, moral and religious behaviour. This is the reason why governing “must concord with human nature and moral principles”, a nature which Jefferson saw improvable.

The Americans dropped the glorification of past, even if ancient Rome’s republicanism and ancient Greek federalism represented higher forms of political organization comparatively to what followed in European history, being concerned with finding appropriate solutions for the rational organization of society. They “were not dedicated to stable, permanent, out of time; they understood they had to change and revolutionize”.

³⁴A. Marga, *Profilul filosofiei americane*, p. 15

³⁵Ibidem

secolul al XVII-lea, constante ale comportamentului economic, moral și religios al americanilor. Tocmai de aceea, guvernarea „trebuie pusă în acord cu natura umană și principiile morale”, natură pe care Th. Jefferson o vedea perfectibilă.

Americanii au abandonat glorificarea trecutului, chiar dacă republicanismul Romei și federalismul Greciei antice au reprezentat forme de organizare politică superioare față de ceea ce a urmat în istoria europeană, preocupându-se de soluții pentru organizarea rațională a societății. Ei „nu s-au dedicat stabilului, permanentului, atemperalului; ei au înțeles să schimbe și să revoluționeze”³⁶.

Maxima latinilor „Ne te quaesiveris extra”³⁷ se potrivește spiritului americanului așa cum s-a potrivit lui Socrate și Platon care au rostit nu ceea ce gândeau oamenii și semenii doreau să audă, ci propriile lor cugetări. De altfel, maxima „Nu căuta lucrurile în afara ta” este expresia latină a maximei atribuită lui Socrate „Cunoaște-te pe tine însuși”, îndemn la introspecție prin care se autoevaluează potențialul personal și limitele proprii, dar și îndemn la acțiune în cunoștință de cauză. De aceea filosofia americană clasică este calificată drept pragmatism. „Filosofia pragmatismului – scrie A. Marga – a exprimat în sfera problemelor și soluțiilor filosofice atmosfera de elan, încredere și spirit antreprenorial de după încheierea războiului de secesiune și a orientat soluțiile filosofice spre un orizont nou, cel al *consequentialism-ului*, adică al abordării cunoștințelor și acțiunilor din perspectiva consecințelor lor în rezolvarea de probleme de viață ale oamenilor”³⁸.

Filosofia clasică americană este exprimată prin caracteristici în care se originează mindul american. O redare a acestor caracteristici

The Latin maxim “Ne te quaesiveris extra”⁹¹ is appropriate for the American spirit just as it was appropriate to Socrates and Plato who did not utter what their co-nationals wanted to hear, but they uttered their thoughts. As a matter of fact, “Do not seek outside yourself” is the Latin phrase assigned to Socrates “Nosce te ipsum” (know thyself) that urges to an insight self-assessment of personal potential and self limits and also urges to action, with full knowledge of the facts. It is for this reason that classic American philosophy is called pragmatism. “Pragmatism philosophy – A. Marga writes – expressed enthusiasm, trust and entrepreneurial spirit in the domain of philosophic issues and solutions in the aftermath of Secession War and drove the philosophic solutions towards a new horizon, that of *consequential-ism*, that is of approaching knowledge and actions from the perspective of their consequences upon settling human life issues”.

American classic philosophy is expressed through characteristics in which American mind is originated. A. Marga renders these characteristics in a maximum quintessence:

a) “<<Descartes damnation>>: starting with the idea of knowledge and ending with mechanic representation of universe, almost the entire array of congruencies of Cartesian philosophy have been subject to critique and found on behalf of knowledge conceived as active interference and an evolutionist representation of the world;

b) <<Spirit naturalization>>: leaving aside suggestions ultimately originated in Plato philosophy, the classic American philosophers have reduced knowledge to conviction, encompassed convictions in actions and actions in nature;

c) <<Nature mindalization>> nature is not

³⁶Henry Steele Commager, *Jefferson, Nationalism and the Enlightenment*, George Brazilller, New-York, 1975, p. 136

³⁷„Nu căuta lucrurile în afara ta”

³⁸A. Marga, *op. cit.* p. 22

⁹¹“Do not seek outside yourself” (Lat.)

realizează, într-o chintesență maximă, Andrei Marga:

a) „«damnarea lui Descartes»: începând cu ideea cunoașterii și terminând cu reprezentarea mecanicistă a universului, aproape toate congruențele filosofiei cartesiene au fost supuse criticii și surprinse în numele unei cunoașteri concepute ca inferență activă și a unei reprezentări evoluționiste a lumii;

b) «naturalizarea spiritului»: abandonând sugestii ce se originează, în ultimă instanță, în filosofia platoriciană, filosofii clasici americani au redus cunoașterea la convingere, au încadrat convingerile în acțiuni, iar acțiunile în natură;

c) «mentalizarea naturii»: natura nu mai este privită obiectivist, ca un corp neutral și încheiat, ci ca spirit încorporat în realizări;

d) «trecerea accentului de pe substanță pe produs»: filosofii clasici americani au abandonat devreme căutarea de elemente ale realității ce s-ar ascunde în profunzimea ei, în favoarea cercetării proceselor și a derivării constantelor realității din aceste procese;

e) «adolescența eternului»: filosofii americani au părăsit, de asemenea, căutarea constantelor atemporale ce transcend experiența inevitabil finită a oamenilor, aprofundând, în schimb, această experiență și căutându-i structurile;

f) «reducția lui ieri la mâine»: și filosofii clasici americani s-au preocupat de istorie, dar mai ales de istoria care se face (...);

g) «conceperea gândirii ca ceva orientat»: filosofii clasici americani au îmbrățișat încă de la început ideea după care gândirea este, mai curând decât o redare a realității, un «instrument» pentru schimbarea acesteia;

h) «dispariția spectatorului»: în sistematizările lor, cunoașterea nu mai are ca model «spectatorul», ci pe cel care acționează;

i) primatul semioticii: teoria semnelor divine, în filosofia clasică americană, noua bază pentru construcția teoretică;

regarded anymore objectively as a neuter and ended body, but as a spirit encompassed in achievements;

d) «Moving the accent from substance to outcome»: classic American philosophers early abandoned seeking for real elements which would hide in its depth in favour of researching the processes and the reality constants derived from these processes;

e) «eternity adolescence»: American philosophers also have abandoned seeking the out of time constants transcending the inevitable finite experience of people, in exchange, considering thoroughly this experience and seeking for its structures;

f) «Reducing yesterday to tomorrow»: American philosophers too were preoccupied with history, but above all the history that is being made (...);

g) «Conceiving history as something oriented»: classic American philosophers embraced from the beginning the idea according to which thought was «a tool» to change the reality rather than rendering reality;

h) «Disappearance of audience»: in its systematization, knowledge does not have the «audience» as a model, but those who act;

i) «Semiotics as a base»: the theory of divine signs is the new basis for the theoretical construction in classic American philosophy;

j) «Laboratory philosophy supersedes the workshop philosophy»: circumscribed American philosophy, «the researchers' philosophy» supersedes «philosophy of teachers»;

k) «Conceiving science as cooperative investigation»: science ceases to be considered as the outcome of solitary person, obsessed with formal systematization and it becomes an endeavour of a team concerned with settling the issues;

l) «Supremacy of method»: the theory of method becomes the framework to approach and

j) «filosofia de laborator substituie filosofia de seminar»: în jurul filosofiei americane, «filosofia cercetătorilor» ia locul «filosofiei profesorilor»;

k) «conceperea științei ca investigație cooperativă»: știința încetează să fie considerată produsul persoanei solitare, dominată de obsesia sistematizării formale, și devine întreprindere a unei echipe preocupate să rezolve probleme;

l) «supremația metodei»: teoria metodei devine în filosofia clasică americană cadrul de abordare și înțelegere a științei;

m) «știința și societatea»: știința se implică în dominarea naturii și în acțiunile de raționalizare a interacțiunilor umane;

n) «marea comunitate»: «comunitatea» înlocuiește individul, în poziția de subiect al cunoașterii»³⁹

Asemenea coordonate au fundamentat crezul american și au însoțit acțiunile, atât în planul intern, cât și în raporturile externe. Crezul american este imanent conștiinței de sine a individului, comunității, instituțiilor, statului. Așa au ajuns S.U.A. să dicteze ritmul lumii, impunând o ordine mondială în care, mai bine de un secol, au fost actorul principal. Dar ordinea mondială parcurge un amplu proces de „refacere”. Dezvăluind conținuturile celor cinci părți ale cărții sale *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, S.P. Huntington își circumscrie Partea a V-a: „Supraviețuirea Occidentului depinde de reafirmarea identității occidentale a americanilor și de faptul că occidentalii să accepte că civilizația lor este unică însă nu universală și să se unească pentru a o reînnoi și a o conserva împotriva provocărilor venite din partea societăților non-occidentale. Evitarea războiului global al civilizațiilor depinde de faptul că liderii să accepte și să coopereze pentru a menține caracterul

understand the science in classic American philosophy;

m) <<Science and society>>: science becomes involved in dominating the nature and the actions to rationalize the human actions;

n) <<Great community>> : <<community>> supersedes the individual as subject of knowledge”.

The American creed has been substantiated by such coordinates and these coordinates have accompanied actions in both home affairs and foreign affairs. The American creed is inherent to the individual, community, institutions and the state’s self-awareness. In this way, the United States of America have come to dictate the rhythm of the world by imposing a global order in which for more than a century they have been the main player (actor). Nonetheless, world order passes through an ample process of “remaking”. By revealing the subject-matters of the five chapters in his book *Clash of Civilizations and Remaking of World Order*, S. P. Huntington circumscribes the fifth chapter: “Western Survival depends on stating the Western identity of Americans and on the fact that Westerners should accept that their civilization though unique is not universal and they should unite in order to renew it and preserve it come from non-Western societies. Avoiding the World War of civilizations depends on the fact that the leaders should accept and cooperate in order to maintain the multi-civilization character of world politics.”

BIBLIOGRAPHY:

A. de Tocqueville, *De la démocratie en Amérique*, Gallimard, 1961

1. Paul Starobin, *Sfârșitul secolului american și noile puteri mondiale*, Editura Litera, București, 2011

2. Terence Ball, Richard Dagger, *op. cit.*, pp.71-72

3. Andrei Marga, *Profilul filosofiei americane*, Prefață

³⁹Idem, pp. 21-22

multicivilizațional al politicii globale.”⁴⁰

BIBLIOGRAFIE:

1. A. de Tocqueville, *De la démocratie en Amérique*, Gallimard, 1961
 2. Paul Starobin, *Sfârșitul secolului american și noile puteri mondiale*, Editura Litera, București, 2011
 3. Terence Ball, Richard Dagger, *op. cit.*, pp.71-72
 4. Andrei Marga, *Profilul filosofiei americane*, Prefață la Filosofia americană, Vol. I, Editura All, 2000
 5. A. Marga, *Filosofia unificării europene*, Editura Apostrof, Cluj, 1995
 6. James W. Ceaser, *Liberal Democracy and Political Science*, John Hopkins University Press, 1922
 7. Tomas Jefferson, *Writings, The Library of America*, New-York, 1984
 8. James W. Ceaser, *Liberal democracy and Political Science, John Hopkins Universty*, Press, 1992
 9. Henry Steele Commager, *Jefferson, Naționalism and the Enlightenment*, George Brazilller, New-York, 1975
 10. Samuel P. Huntigton, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, 1997
 11. Terence Ball, Richard Dagger, *Ideologii politice și idealul democratic*, Editura Polirom, Iași 2000
- la Filosofia americană, Vol. I, Editura All, 2000
- A. Marga, *Filosofia unificării europene*, Editura Apostrof, Cluj, 1995
4. James W. Ceaser, *Liberal Democracy and Political Science*, John Hopkins University Press, 1922
 5. Tomas Jefferson, *Writings, The Library of America*, New-York, 1984
 6. James W. Ceaser, *Liberal democracy and Political Science, John Hopkins Universty*, Press, 1992
 7. Henry Steele Commager, *Jefferson, Naționalism and the Enlightenment*, George Brazilller, New-York, 1975
 8. Samuel P. Huntigton, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, 1997
 9. Terence Ball, Richard Dagger, *Ideologii politice și idealul democratic*, Editura Polirom, Iași 2000

⁴⁰Samuel P. Huntigton, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, 1997, pp. 27-28